

KOTIMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA GRANSKNING AV INHEMSK LITTERATUR

REIJO WILENIUS: *The Social and Political Thought of Francisco Suárez*. Acta Philosophica Fennica, XV, 1963. 129 s.

Teos on tohtori Wileniuksen väitöskirja, jossa hän pyrkii luomaan yhtenäisen kuvan Suárezin sosiaalifilosofiasta. Teos sisältää johdannon lisäksi neljä päälukua. Johdannossa kuvataan skolastiikan yleistä asemaa renessanssin aikana ja sen uudelleen elpymistä Espanjassa. Suárez oli espanjalaisen myöhäisskolastiikan huomattavin edustaja. Ensimmäisessä luvussa esitellään Suárezin keskeiset juridiset ja poliittiset käsitteet, toisessa käsitellään kansan oikeuksia hallitsijaa vastaan sekä Suárezin demokraattisia ja osittain kommunistisia ideaaleja, kolmannessa hallitsijan oikeuksia ja neljännessä yksilön oikeuksia.

Vaikka tekijä käsitteleeekin laajahkosti Suárezin oikeus- ja valtiofilosofiaa, sen tarkoituksena on kuitenkin lähinnä valaista Suárezin sosiaalisia käsityksiä. Nykyisin vakiintuneen kielen käytön mukaisesti tekijä tarkoittaa käsitteillä sosiaalinen ja poliittinen eri asioita. Huvittavana etymologisena oikkuna todettakoon kuitenkin, että näiden sanojen merkitys on alunperin ollut ainakin eräissä yhteyksissä miltei sama. Kreikkalaisperäinen sana poliittinen on näet joskus käännetty latinaksi sosiaalinen; esimerkiksi Suárez käyttää Aristoteleen tunnetun ihmisen määritelmän »**zoon politikon**» latinan kielisenä vastineena »**animal sociale**». Sosiaalipolitiikka olisi tämän etymologian mukaan jonkinlaista kaksinkertaista politiikkaa samoin kuin kansan demokratia kaksinkertaista demokratiaa.

Tutkimuksen aihe on mielestäni erittäin onnistunut lähinnä kahdesta syystä. Ensinnäkin skolastiikan merkitystä uuden ajan filosofiseen ja yhteiskunnalliseen ajatteluun on totuttu laajoissa piireissä epäoikeutetusti väheksymään. Niinkuin esimerkiksi Hans Welzel on äskettäin osoittanut. Vaikka tekijän tarkoituksena ei olekaan skolastiikan merkityksen uudelleen arviointi, hänen tutkimuksensa palvelee epäsuorasti tätäkin tarkoitusta. Toiseksi Suárezin sosiaalifilosofiaan on sen suuresta historiallisesta merkityksestä huolimatta kiinnitetty hämmästyttävän vähän huomiota. Hänet tunnettiin aina 1920-luvulle saakka miltei yksinomaan katolisena teologina ja metafysiikkona, niinkuin tekijä toteaa esipuheessaan. Esimerkiksi Eislerin tunnetussa filosofisessa hakuteoksessa, jota voidaan pitää eräänä parhaimmista ja täydellisimmistä alallaan, Suárezin nimeä ei löydy lainkaan yhteiskunta- ja oikeusfilosofiaa käsittelevien hakusanojen kohdalta (Gerechtigkeit, Gesetz, Politik, Rechtsphilosophie, Soziologie, Staat jne.), vaikka niissä viitataan satoihin muihin henkilöihin. Sen sijaan hänen nimensä mainitaan usein metafysiikkaan liittyvien hakusanojen kohdalla. Nykyisin on kuitenkin monilla tahoilla nähtävissä merkkejä siitä, että Suárezin sosiaalifilosofiaan — hänen oikeus- ja valtiofilosofia ovatkin jo viimeisen 30—40 vuoden aikana saaneet osakseen enenevää huomiota — tullaan kiinnittämään huomiota. Tekijää voidaan pitää eräänä tämän suunnan pioneerinä.

Tekijä on samalla tehnyt palveluksen suomalaiselle yleisölle. Suomalainen tietosanakirja vuodelta 1917 ei tunne lainkaan Suárezia. Siinä tosin mainitaan nimi Suárez, mutta sillä tarkoitetaan erästä 1700-luvulla elänyttä saksalaista juristia, jonka nimi Svarez eli Schwartz on saanut muodon Suárez. Vuoden 1937 tietosanakirja tuntee jo Francisco Suárezinkin, mutta vain teologina. Suárezin merkitys länsimaisten yhteiskunnallisten ideaalien kehityksessä on kuitenkin huomattavasti suurempi kuin mitä tähän mennessä on luultu.

Tekijä pyrkii osoittamaan, mainitakseni pari keskeistä esimerkkiä, että Suárez olisi edustanut radikaaleja demokraattisia ja kommunistisia käsityksiä ja että hän viimeksi mainitussa olisi edeltänyt Marxia. Tekijä esittää monia mielenkiintoisia yhtymäkohtia näiden kahden ajattelijan välillä. Tekijän ansiosta tultaneen tutkimuksessa kiinnittämään huomiota siihen, mikä on ollut todella Suárezin oma asenne kommunismiin. Tekijän tulkinnan mukaan, mikä nähdäkseni on oikea, kommunistinen yhteisomistus yhtä hyvin kuin yksityisomistus olisi Suárezin edustaman luonnonoikeuden mukaan sallittua. Toisaalta luonnonoikeus suosittelisi yhteisomistusta yksityisomistusta parempana jopa kaikille ihmisille eikä vain joillekin moraalisesti täydellisemmille, esimerkiksi luostariveljistöille.

Yksityis- ja yhteisomistuksen paremmuudesta keskusteltiin yleensäkin paljon uuden ajan alussa yhteiskuntafilosofien keskuudessa. Siitä että oletetussa alkutilassa, jolla tarkoitetaan biblisistisen tradition mukaan syntiin lankeemusta edeltänyttä aikaa taikka antiikin kirjailijoiden kuvaamaa kulta-aikaa, olisi ollut yhteisomistus, ovat melkein kaikki yksimielisiä uuden ajan alussa. Morusta ja Campanellaa lukuun ottamatta useimmat pitävät kuitenkin yksityisomistusta yhteisomistusta parempana nykyisessä langenneessa tilassa. Tekijän mielestä Suárezkin olisi kuulunut niiden joukkoon, jotka pitävät luonnonoikeuden mukaan kommunismia suositeltavana, vaikka luonnonoikeus ei sitä suoranaisesti vaadikaan.

Suárezin omaa käsitystä on vaikea suoraan nähdä hänen omista kirjoituksistaan. Syynä tähän on se, että hän tarkastelee skolastikkojen tavoin kaikkia kysymyksiä monilta eri näkökannoilta ja tekee monia hienoja distinktioita, jotka jäävät huolelliseltakin lukijalta helposti huomaamatta. Siksi lukijan on joskus luettava »rivien välistä» löytääkseen Suárezin oman käsityksen. Tekijä on hyvin perehtynyt skolastiseen metodiin ja Suárezin hiuksenhienoihin distinktioihin, joita tulkitsemalla hän tulee tulokseen, että Suárez olisi todella pitänyt yhteisomistusta yksityisomistusta parempana. Tekijän tulkinta saattaa olla oikea. Tästä huolimatta tekijän todistelu ei mielestäni ainakaan vielä ole täysin sitova. Suárezin kirjoituksissa on näet, paitsi tekijän tulkintaa tukevia kohtia, myös monia sellaisia kohtia, joita on vaikea ymmärtää, jos tekijän esittämä tulkinta on oikea. Eräs mahdollisuus on tietenkin se, että Suárezin oma käsitys olisi vaihdellut eri aikoina. Joka tapauksessa tekijän ansiona on pidettävä sitä että, hän on herättänyt probleeman, johon tullaan, niinkuin uskon, kiinnittämään huomiota sekä katolisessa että ei-katolisessa maailmassa.

Tohtori Wileniuksen teos poikkeaa edukseen monista väitöskirjoista siinä, että se on helposti luettavaa. Tyyli on sujuvaa ja esitystapa mukaansa tempaavaa. Luettavuutta lisää sekin, ettei teos ole liian laaja, vaikka sen taustana onkin kunnioitettavan laaja aineisto. Mutta ennen kaikkea tutkimuksen aihe on sen kohteen ajallisesta etäisyydestä huolimatta kiinnostava ja jatkuvasti ajankohtainen.

Jussi Tenkku